

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Pedagodzy praktycy o profilaktyce w pracy z młodzieżą zdemoralizowaną i przestępczą

Author: Monika Noszczyk-Bernasiewicz, Maciej Bernasiewicz

Citation style: Noszczyk-Bernasiewicz Monika, Bernasiewicz Maciej. (2008). Pedagodzy praktycy o profilaktyce w pracy z młodzieżą zdemoralizowaną i przestępczą. W: A. Czerkawski, A. Nowak (red.), "Wybrane zagadnienia patologii społecznej - implikacje empiryczne" (S. 146-158). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Monika Noszczyk-Bernasiewicz, Maciej Bernasiewicz

Pedagodzy praktycy o profilaktyce w pracy z młodzieżą zdemoralizowaną i przestępczą

Zmiany, jakie zachodzą w naszym kraju wskutek transformacji społeczno-ustrojowej, rzucają nowe wyzwania naukom o wychowaniu, ale i pociągają za sobą przemiany w systemie wychowania, w opiece i terapii. Wiążą się one ściśle z demokratyzacją naszego życia, wprowadzeniem gospodarki wolnorynkowej oraz otwarciem na kraje zachodnie poprzez przepływ wzorców kulturowych i cywilizacyjnych. Zmiana systemu politycznego oraz konsekwencje postępującego globalizmu pociągają za sobą wiele zagrożeń cywilizacyjnych i społecznych, które w skutkach — w sposób bezpośredni lub pośredni — wywierają dotkliwe piętno na rozwoju dzieci i młodzieży. Zaburzenia w socjalizacji młodej generacji społeczeństwa należą do negatywnych zjawisk, które spotyka się coraz częściej i odczuwa się coraz dotkliwiej. Szczególnie niebezpieczne są — z punktu widzenia społecznego — czyny karalne popełniane przez osoby nieletnie i przejawy demoralizacji o dużym nasileniu agresji. Według A. Nowaka, „przestępczość nieletnich jawi się powszechnie jako ważny problem społeczny, wymagający wyjaśniania i opisu, a przede wszystkim prowadzenia w tym zakresie interdyscyplinarnych badań, których zasadniczym celem jest poszukiwanie skutecznych działań w zakresie przeciwdziałania przestępczości nieletnich” (2001, s. 97).

Współcześnie daje się zauważyć duże zainteresowanie badaczy i ogółu społeczeństwa zjawiskami patologicznymi; zainteresowanie związane z rosnącą liczbą różnorodnych przejawów tych zjawisk oraz niską skutecznością oddziaływań podejmowanych w celu ich minimalizowania bądź przeciwdziałania. Wielu przedstawicieli nauk o wychowaniu (zob. A. Nowak,

red. 2000; A. Weissbrot-Koziarska 2005; M. Kalinowski, J. Pełka 2003; A. Węgliński 2004) pisze, że opinię publiczną szokują dziś nie tylko rozmiary i dynamika zjawisk patologicznych, ale także nieskuteczność różnorodnych oddziaływań podejmowanych ze strony rodziców, nauczycieli, wychowawców oraz organów ścigania wobec coraz młodszych i bardziej zdemoralizowanych nieletnich. Według F. Kozaczuka i B. Urbana (2004, s. 7), dokonujące się w ostatnich latach przeobrażenia społeczno-ustrojowe zaskakują cały system oświatowo-wychowawczy szeregiem nowych problemów, które nie mogą być rozwiązywane według dotychczasowych wzorów i metod. W sytuacji zwiększonych potrzeb erozji uległ system opiekuńczy i sformalizowane struktury profilaktyczne. Do rozwiązywania zadań wynikających ze zwiększania się rozmiarów patologii społecznej, pojawiania się ich nowych rodzajów nieprzygotowany jest cały system kontroli społecznej, instytucje terapeutyczne i resocjalizacyjne. W wielu środowiskach pedagogów obserwuje się brak uświadomienia potrzeby innego traktowania jednostek dewiacyjnych. W warunkach polskich w dalszym ciągu przeciwdziałanie patologii społecznej utożsamia się raczej z represją, przy jednoczesnym niedocenianiu wczesnej profilaktyki. W związku z tym coraz częściej słyszy się publicznie nerwowo stawiane pytanie: Jak reagować, jak należy postępować względem negatywnych, coraz bardziej drastycznych czynów (zachowań) nieletnich? Uzyskane wyniki badań stanowią próbę zaprezentowania podejścia w tej sprawie osób pracujących z młodzieżą zdemoralizowaną i przestępczą.

W literaturze prawnokryminologicznej i kryminalistycznej używa się wymiennie różnych terminów mających określić to wszystko, co wiąże się z przeciwdziałaniem przestępczości (w szerokim pojęciu). Używa się trzech pojęć: „zapobieganie”, „prewencja” i „profilaktyka” (K. Sławiak 1996, s. 168). Zajmując się problematyką zapobiegania przestępczości, należy zdefiniować używane pojęcia z uwagi na wielość spotykanych w literaturze ujęć.

„Zapobieganie” — w ogóle — oznacza niedopuszczenie do czegoś, przeszkodzenie czemuś — bez względu na to, czy zjawisko, do którego nie dopuszczono, jest obiektywnie biorąc korzystne, czy też nie (M. Szymczak, red. 1981, s. 945).

Według autora *Słownika wyrazów obcych*, słowo „prewencja” oznacza zapobieganie czemuś, zwłaszcza naruszeniom norm prawnych, przestępstwom (E. Sobol, red. 2002, s. 896).

„Profilaktyka” — w rozumieniu potocznym — jest oddziaływaniem zapobiegającym niepożądanym zjawiskom. W kwestii pojęcia, zakresu i przedmiotu profilaktyki brak w nauce jednoznacznych ustaleń. Wśród pedagogów profilaktykę definiowali m.in.: H. Radlińska, J. Konopnicki, R. Wroczyński, A. Kamiński. Według L. Pytki i T. Zacharuk, „profilaktyka” jest systemem

działań zmierzających do utrzymania istniejącego stanu rzeczy oceniane go jako pożądany lub satysfakcjonujący bądź systemem działań mających na celu niedopuszczenie do pojawienia się takich stanów rzeczy, które byłyby ocenione jako negatywne (L. Pytka, T. Zacharuk 1998, s. 136).

Profilaktyka w rozumieniu zapobiegania wykołajaniu się społecznemu, zwłaszcza w aspekcie przestępczości, oznacza system określonych środków państwowych i społecznych, mających na celu:

- usuwanie przyczyn powstawania tego zjawiska i sprzyjających mu okoliczności,
- ograniczanie możliwości występowania wszelkiego rodzaju czynników kryminogennych,
- reagowanie w odpowiednim czasie organów państwowych i społecznych na antyspołeczne postępowanie jednostki (M. Kalinowski 1986, s. 9).

Przeciwdziałanie przestępczości nieletnich opiera się na pewnych powszechnych przekonaniach odnośnie młodzieży, rodzajach przestępstw przez nią popełnianych, a także roli działań prewencyjnych, które uwzględnić powinny fakt, iż:

1. Nieletni różnią się od dorosłych zarówno pod względem psychologicznym, fizjologicznym, jak i społecznym.
2. Psychologiczna i społeczna pozycja dzieci i młodzieży czyni członków tych grup szczególnie podatnymi na interwencje o charakterze wspierającym lub wychowawczym.
3. Im wcześniej nastąpi interwencja, tym lepiej (H. Colla-Müller 2001, s. 195).

Założenia metodologiczne badań

Przedmiotem prezentowanych tu badań są poglądy i opinie osób pracujących z nieletnimi na temat ich pracy wychowawczej. Cel badań sprowadzał się do uzyskania odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jakie badani respondenci znają i jakie najczęściej wykorzystują metody pracy z nieletnimi?
2. Jakie, zdaniem badanych, są skuteczne metody w zapobieganiu przestępczości nieletnich?
3. Jakie, w opinii badanych, działania profilaktyczne należy podejmować, aby minimalizować przestępczość wśród nieletnich?
4. Czy badani znają programy profilaktyczne w zakresie zmniejszania niedostosowania społecznego i przestępczości nieletnich?

5. Czy i jakiego typu działania reedukujące podejmuje placówka, w której pracują badani respondenci?

Tabela 1

Metody pracy z młodzieżą zdemoralizowaną i przestępczą
według respondentów N=50

Wskazana metoda	Liczba	Procent
Terapia psychologiczna	19	38
w tym:		
— socjoterapia	9	18
— psychodrama	3	6
Metoda „silnej ręki”	4	8
Warsztaty	4	8
Pogadanki	4	8
Wychowanie przez pracę	4	8
Odizolowanie w zakładach zamkniętych	4	8
Kuratela sądowa	3	6
Przykład własny	3	6
Burza mózgów	3	6
Zajęcia sportowe	2	4
Zorganizowanie czasu wolnego	2	4
Wykład/dyskusja	2	4
Ciężka praca w warunkach izolacji	1	2
Świetlica środowiskowa	1	2
Muzykoterapia	1	2
Arteterapia	1	2
Mediacja	1	2
Trening umiejętności społecznych	1	2
Profilaktyka uzależnień	1	2
Powoływanie się na autorytety	1	2
Żadne nie odnoszą sukcesu	1	2
Nie znam	2	4
Brak wypełnienia	10	20

Źródło: Badania własne.

W celu uzyskania tego typu informacji posłużono się metodą sondażu diagnostycznego i techniką ankiety. Prezentowane dane są rezultatem badania pilotażowego, którym objęto 50 pedagogów praktyków pracujących na co dzień w takich instytucjach, jak: zakład poprawczy (21 badanych), młodzieżowy ośrodek wychowawczy (9 badanych), świetlica szkolna i śro-

dowiskowa (4 badanych), miejski ośrodek pomocy rodzinie (2 badanych), pogotowie opiekuńcze (2 badanych) i innych. Wśród respondentów były osoby zajmujące różne pozycje zawodowe, takie jak: dyrektor placówki, wychowawca, nauczyciel przedmiotu i zawodu, a także kurator, pracownik socjalny czy policjant. Wszystkich łączy fakt, iż mają kontakt i pracują z młodzieżą niedostosowaną społecznie i przestępczą. Staż pracy badanych w aktualnej placówce — w momencie realizacji badań — wynosił przeciętnie 8 lat. Zdecydowana większość (48 respondentów), to osoby z wykształceniem wyższym (I lub II stopnia), jedna ze średnim, w przypadku jednej brak danych. Należy zaznaczyć, że prezentowane dane w tabelach opracowano na podstawie treści otwartych pytań kwestionariuszowych, które podane zostały badawczej kategoryzacji.

Wraz z narastaniem liczby zachowań agresywnych i aspołecznych wśród dzieci i młodzieży nastąpił wzrost zainteresowania zagadnieniem wykorzystywania odpowiednich metod psychoterapeutycznych w procesie kształtowania wśród tej populacji osób pożądaných zachowań społecznych. Zarówno pedagodzy, jak i psycholodzy uważają, że tego typu jednostki mają duże trudności w uczeniu się określonych kompetencji społecznych warunkujących prawidłowe przystosowanie do środowiska. Dlatego też wobec takich jednostek należy podejmować odpowiednią pracę korekcyjno-terapeutyczną. Analiza odpowiedzi na pytanie: „Jakie zna Pan(i) metody pracy z nieletnimi?”, pokazuje popularność psychologicznych metod psychokorekty wśród pedagogów. Wśród konkretnych przykładów terapii osób niedostosowanych społecznie najbardziej znana przez badanych okazała się metoda socjoterapii. W opinii M. Konopczyńskiego, „metody psychodramatyczne i socjoterapeutyczne kształtują »plastykę« relacji interpersonalnych. Ich znaczenie resocjalizacyjne nie budzi już dyskusji i sporów. Coraz częściej po elementy wspomnianych metod sięgają zarówno wychowawcy placówek opiekuńczo-wychowawczych, jak i resocjalizacyjnych” (M. K o n o p c z y ń s k i 2006, s. 268). Niepokoi duża liczba wskazań metody tzw. silnej ręki. Znaczenia tego określenia możemy się jedynie domyślać. Dziwi również, że fundamentalne dla pracy pedagogicznej i resocjalizacyjnej metody, jak muzykoterapia, arteterapia, świetlica socjoterapeutyczna czy przywoływanie autorytetów jako element kulturotechniki były wskazywane jedynie przez pojedyncze osoby. Także niską popularnością wśród badanych cieszy się mediacja (technika przywracania sprawiedliwości), w której dąży się do bezpośredniego kontaktu między sprawcą a ofiarą.

W. J o d k o (2006, s. 14) — główny wizytator w Departamencie Wykonywania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości — twierdzi, że „dzieci i młodzież z poprawczaków i schronisk trzeba inaczej wychowywać. Jak? Przede wszystkim nasz system zaczyna interesować się nieletnimi za

późno, kiedy oni są już trwale nieprzystosowani.” Zarówno badania, jak i głosy praktyków wielokrotnie wskazywały na nieskuteczność środka poprawczego. Współczesne metody pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie opierają się na przekonaniu o konieczności ochrony młodych przestępców przed interwencjami w postaci umieszczenia w placówce zamkniętej (zakładzie poprawczym). Istotnym tego typu przykładem jest Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku, która posiada rozszerzone prawne możliwości reagowania w kwestii przestępczości nieletnich¹ (DzU, nr 35, poz. 228 z późniejszymi zmianami). Z tego też punktu widzenia interesującym wydawało się poznanie opinii badanych na temat skutecznych metod zapobiegania przestępczości nieletnich. Szczegółowe dane na ten temat prezentuje tabela 2.

Tabela 2

Skuteczne metody w zapobieganiu przestępczości nieletnich
według respondentów

N = 50

Metoda	Liczba	Procent
Zagospodarowanie czasu wolnego (kluby, siłownie itp.)	9	18
Karanie	4	8
w tym:		
— surowe karanie	2	4
Izolacja	4	8
Nie znamy takich metod	4	8
Uświadamianie skutków złego czynu	3	6
Większy nadzór/kontrola rodziców nad młodzieżą	3	6
Profilaktyka już w klasach początkowych	3	6
Praca	3	6
Dobre środowisko wychowawcze	2	4
Poprawa warunków bytowo-socjalnych	2	4
Zwalczanie przez policję	1	2
Dobry przykład	1	2
Dofinansowanie odpowiednich instytucji	1	2
Socjoterapia	1	2
Trening umiejętności społecznych	1	2
Brak wypełnienia	11	22

Źródło: Badania własne.

¹ Zgodnie z art. 6 pkt. 1—9, 11 u.p.n. wobec nieletniego sąd rodzinny może zastosować następujące środki wychowawcze: udzielić upomnienia, zobowiązać do określonego postępowania (naprawienia wyrządzonej szkody, wykonania określonych prac

Najczęstsze wskazywanie w badanej grupie na metodę organizacji czasu wolnego jako metodę zapobiegania przestępczości pokazuje, że praktycy doceniają rolę profilaktyki pierwszorzędowej (adresowanej do grup niskiego ryzyka). Wydaje się, że przestępczość, według badanych, wynika w dużej mierze z nudy, braku alternatywnych form samorealizacji i zaniedbań ze strony dorosłych. Wskazują na to również podawane przez badanych metody, takie jak: organizowanie dobrego środowiska wychowawczego i zwiększenie nadzoru i rodzicielskiej kontroli. Pojawienie się karania na drugim miejscu naszej skali porządkowej jako skutecznego środka zapobiegawczego wpisuje się wyraźnie w dzisiejszą tendencję (imperatyw) natychmiastowego i nieuchronnego reagowania na wszelkie przejawy łamania norm społecznych i przepisów prawa.

Na znaczenie i rolę profilaktyki w pedagogice resocjalizacyjnej zwracają uwagę zarówno praktycy, jak i teoretycy. Dzięki niej zapewniamy:

- ochronę społeczeństwa przed jednostkami niedostosowanymi,
- ochronę dzieci i młodzieży przed niekorzystnymi warunkami rozwoju psychicznego, fizycznego i moralno-społecznego,
- ochronę dzieci i młodzieży zagrożonej wykołajeniem przed powrotnością do aspołecznego zachowania (zob. O. Lipkowski 1987, s. 369).

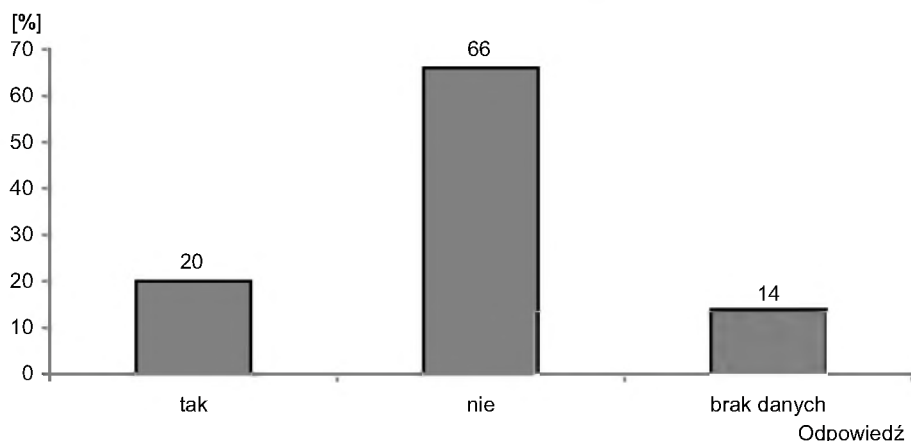
Dlatego też zapytano badanych, czy znają jakieś programy profilaktyczne w zakresie minimalizowania niedostosowania społecznego i przestępczości wśród dzieci i młodzieży.

Respondenci znający programy profilaktyczne (jedynie 20% badanych) proszeni byli o podanie przykładów konkretnych programów. Uzyskaliśmy następujące — mniej lub bardziej ogólne — określenia programów: policyjne, przeciw narkomanii, program świetlic środowiskowych, „Dzieci z bramy”, NOE, ART (czyli TZA), „7 kroków”, „Małolat”, „Usamodzielnienie”, „Saper”, „Pierwszy krok”, „Zanim spróbujesz”, „Spójrz inaczej”, „Jak żyć z ludźmi”². Fakt, że 80% badanych nie zadeklarowało znajomości żadne-

(świadczeń) na rzecz pokrzywdzonego, przeproszenia, podjęcia nauki lub pracy, udziału w zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym bądź szkoleniowym, powstrzymania od przebywania w określonych środowiskach, zaniechania używania alkoholu); ustanowić nadzór — rodziców (opiekuna), organizacji młodzieżowej (społecznej), zakładu pracy, osoby godnej zaufania oraz kuratora; skierować do ośrodka kuratorskiego, zakazać prowadzenia pojazdów; umieścić w rodzinie zastępczej bądź placówce opiekuńczo-wychowawczej. Ponadto sąd rodzinny może zastosować inne środki (w tym środki przewidziane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym).

² Szeroko o programach profilaktycznych, takich jak „Saper” (czyli jak rozminować agresję), NOE (dla młodzieży po inicjacji alkoholowej), „Jak żyć z ludźmi”, „Trzeci elementarz, czyli program siedmiu kroków”, „Spójrz inaczej”, „ART” oraz wielu innych można znaleźć informacje na stronie internetowej Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej: <http://www.cmppp.edu.pl/programy/przegląd/> [data dostępu: strona wygasła].

go z programów profilaktycznych oceniamy jako sygnał negatywnego zjawiska niezadowalającego pedagogicznego przygotowania do zawodu.

Wykres 1. Czy zna Pan(i) jakieś programy profilaktyczne w zakresie minimalizowania niedostosowania społecznego i przestępczości nieletnich?

Źródło: Badania własne.

Tabela 3 prezentuje dane, jakie uzyskaliśmy w wyniku zadania pytania: „W ramach skutecznego zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości wśród nieletnich, jakie w Pani/Pana placówce są organizowane zajęcia, spotkania, imprezy dla tej grupy dzieci i młodzieży?”

Tabela 3

Zajęcia, spotkania i imprezy organizowane w placówce,
w której pracują badani

N = 50

Formy pracy wychowawczej	Liczba	Procent
1	2	3
Spotkania z:		
— psychologiem	14	28
— pedagogiem	13	26
— terapeutą	7	14
— ciekawymi ludźmi sukcesu	7	14
— autorytetami ze świata sportu	4	8
— policjantem	4	8
— aktorami i artystami	3	6
— kuratorem sądowym	3	6
— byłymi więźniami	3	6
— byłym narkomanem	2	4
— księdzem	2	4
— rodzicami	1	2
— pracownikami PUP	1	2
— lekarzem	1	2

cd. tab. 3

1	2	3
Imprezy:		
— turystyczne (wycieczki, obozy, rajdy)	9	18
— okolicznościowe	6	12
— sportowe	4	8
— integracyjne (np. ze społecznością lokalną)	4	8
— występy własne (np. teatr)	1	2
— dyskoteka	1	2
— rodzinne	1	2
— film edukacyjny	1	2
— festyny	1	2
Zajęcia:		
— sportowe	13	26
— terapeutyczne	10	20
— etyczne	9	18
— edukacyjne	9	18
— kółka zainteresowań, kluby	8	16
— intelektualno-estetyczne	8	16
— świetlicowe	4	8
— pogadanki	2	4
— muzyczne	2	4
— na kuchni	2	4
— plastyczne	1	2
— korekcyjne	1	2
— rewalidacyjne	1	2
— krajoznawcze	1	2
— sprząatanie	1	2
— wyciszające	1	2
— trening umiejętności społecznych	1	2

Źródło: Badania własne.

Warto zauważyć, że badani częściej informowali o organizowaniu w ich placówkach zajęć sportowych niż terapeutycznych, co wydaje się znajdować potwierdzenie w znikomej znajomości programów profilaktycznych (potwierdza to wykres 1), a także w powszechnie znanym fakcie, że wyposażenie placówek opiekuńczo-wychowawczych w sprzęt sportowy jest lepsze niż wyposażenie w psychologów i pedagogów znających się na terapii.

Kolejne pytanie skierowane do respondentów: „W ramach ograniczania i eliminowania zjawiska przestępczości wśród nieletnich, z jakimi placówkami, instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami współpracuje placówka, w której Pan(i) pracuje?”, dostarcza informacji na temat „polityki resocjalizacyjnej” instytucji, w których pracują badani, a zatem pozwala na określenie modelu, profilu pracy tych instytucji.

Tabela 4

Instytucje, z którymi współpracują placówki będące miejscem pracy badanych

N = 50

Instytucje	Liczba	Procent
Policja	18	36
Sąd rodzinny	13	26
Placówki resocjalizacyjne (schronisko dla nieletnich, policyjna izba dziecka, pogotowie opiekuńcze, zakład karny, zakład poprawczy)	12	24
Stowarzyszenia i organizacje (np. Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Barka, Dzieci Niczyje, PTTK, WOPR, ZHP, Monar)	10	20
Kurator sądowy	7	14
Szkoła i przedszkole	5	10
Ośrodek pomocy społecznej	5	10
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	5	10
Poradnie i ośrodki diagnostyczne (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Poradnia Zdrowia Publicznego, Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny, Ośrodek Psychoterapii Psychodynamicznej)	5	10
Świetlica środowiskowa/socjoterapeutyczna	4	8
Dom Kultury	4	8
Szpital Miejski	4	8
Kluby sportowe	2	4
Urząd Gminy	2	4
Straż Miejska	2	4
Teatr	1	2
Kościół	1	2
Centrum Interwencji Kryzysowej	1	2
Rodzina	1	2
Uniwersytet	1	2
Nie wiem	2	4
Brak danych	10	20

Źródło: Badania własne.

Interpretując dane zebrane w tabeli 4, można stwierdzić, że dominującym modelem pracy w placówkach, w których pracują badani pedagodzy (placówek, gdzie resocjalizacja jest nadrzędnym zadaniem, dla którego zostały one powołane do życia), jest model dyscyplinująco-izolacyjny. Na policję, sąd rodzinny oraz placówki resocjalizacyjne jako instytucje współpracy

wskazało odpowiednio 36%, 26% i 24% badanych. Dopiero dalsze miejsca zajmują instytucje, które służą bezpośrednią pomocą w readaptacji i reedukacji osób niedostosowanych społecznie, tj. stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, kuratorzy sądowi, świetlice środowiskowe, domy kultury itp. Jest tak prawdopodobnie dlatego, że większość badanej tutaj próbki stanowią pracownicy zakładów poprawczych, które — według profesora Lesława Pytki — są instytucjami *par excellence* dozorującymi i antywychowawczymi³.

Tabela 5

Metody pracy stosowane przez respondentów w pracy z nieletnimi

N = 50

Metoda	Liczba	Procent
Pogadanka (rozmowy) dyskusje	14	28
Aktywizujące ucznia	7	14
Praca indywidualna	4	8
Burza mózgów	4	8
Przykład własny	3	6
Socjoterapia	2	4
Zabawa	2	4
Warsztaty	2	4
Indywidualne	2	4
Pomoc psychologiczna	1	2
Trening umiejętności społecznej	1	2
Zajęcia kompensacyjne	1	2
Rozwiązywanie problemów	1	2
Zajęcia plastyczne	1	2
Sportowe	1	2
Mediacja	1	2
Film	1	2
Harcerska	1	2
„Kija i marchewki”	1	2
Ortodydaktyka	1	2
Działania prewencyjne (w przypadku policji)	1	2
Brak wypełnienia	16	32
Nie prowadzę	1	2

Źródło: Badania własne.

³ Zob. wnioski w raporcie dotyczącym kierunków reformy systemu resocjalizacji w Polsce, podajemy za: M. Kalinowski, J. Pełka 2003, s. 223—240.

Dalsze, uzyskane dane pokazują, że wciąż najpopularniejsze są metody pracy, których zastosowanie nie wymaga — jako warunku koniecznego — profesjonalnego przygotowania.

Oczywiście pogadanka/rozmowa kompetentnego pedagoga, znającego się na dynamice relacji interpersonalnych i prawach rekonstrukcji źle ukonstytuowanej tożsamości osoby niedostosowanej społecznie (M. Bernasiewicz 2006) różni się w sposób fundamentalny od pogadanki, która pełni tylko funkcje informacyjne bądź dyscyplinujące. Wysokie miejsce w hierarchii metod stosowanych przez respondentów, takich jak aktywizacja ucznia i burza mózgów należy tłumaczyć obecnością nauczycieli przedmiotu i zawodu z zakładów poprawczych, którzy stanowili znaczącą część badanej tutaj próby (16 na 50 badanych).

Banałem pozostaje twierdzenie, że zapobieganie zjawiskom szkodliwym jest znacznie bardziej ekonomiczne i skuteczne niż zwalczanie ich negatywnych skutków, zarówno w skali jednostkowej, jak i społecznej. Nie tylko względy ekonomiczne przemawiają za położeniem akcentu na profilaktykę jako najskuteczniejsze i — najlepiej służące dobru człowieka — narzędzie pomnażania ładu społecznego. Wszak spustoszenie moralne osób, które dopuściły się łamania norm społecznych związanych z poszanowaniem własności prywatnej i godności osobistej innych jest często tak głębokie, że nawet zdyscyplinowanie (zresocjalizowane) takich osób nie przywraca ich w pełni społeczeństwu. Tylko odpowiednie zapobieganie szkodliwym zjawiskom i fachowa profilaktyka stanowią remedium na anomiczność czasów późnej nowoczesności. Tym silniej niepokojem napawa fakt słabej znajomości programów profilaktycznych, jakie wykazały nasze badania wśród pedagogów praktyków. Stanowi to jednocześnie wyzwanie dla teoretyków prowadzących zajęcia dydaktyczne na uczelniach wyższych oraz dla zarządzających placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, by dłożyć większych starań do osiągania przez kadrę pedagogiczną coraz wyższych kwalifikacji z tego zakresu.

Bibliografia

- Bernasiewicz M., 2006: *Teoria interakcjonistyczna a metody pracy terapeutyczno-resocjalizacyjnej z dziećmi niedostosowanymi społecznie*. W: „Chowanna”, T. 2 (27): *Resocjalizacja młodzieży niedostosowanej społecznie — wybrane konteksty*. Red. A. Nowak. Katowice.
- Colla-Müller H., 2001: *Przestępczość nieletnich. Strategie zapobiegania i interwencji*. W: *Zmiany w systemie opieki nad dziećmi i młodzieżą. Perspektywa europejska*. Red. Z. Stelmaszuk. Katowice.

- Jodko W., 2006: *U nieletnich — kiepsko? „Wychowanie”*, nr 5.
- Kalinowski M., 1986: *Z praktyki i teorii pracy profilaktycznej w środowisku wychowawczym*. Warszawa.
- Kalinowski M., Pełka J., 2003: *Zarys dziejów resocjalizacji nieletnich*. Warszawa.
- Konopczyński M., 2006: *Metody twórczej resocjalizacji*. Warszawa.
- Kozaczuk F., Urban B., 2004: *Wstęp*. W: *Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży*. Red. F. Kozaczuk, B. Urban. Rzeszów.
- Lipkowski O., 1987: *Resocjalizacja*. Warszawa.
- Nowak A., 2001: *Młodzież o przyczynach, przejawach, skutkach i profilaktyce przestępczości nieletnich*. W: *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży i jego zagrożenia. Materiały z Konferencji Naukowej Mysłowice, 28 czerwca 2000 roku*. Red. K. Czarniecki, W. Kojs, M. Rozmus. Mysłowice.
- Nowak A., red., 2000: *Wybrane zjawiska powodujące zagrożenia społeczne*. Kraków.
- Pytka L., Zacharuk T., 1998: *Zaburzenia przystosowania społecznego dzieci i młodzieży. Aspekty diagnostyczne terapeutyczne*. Siedlce.
- Sławik K., 1996: *Współczesny sprawca przestępstwa*. Szczecin.
- Sobol E., red., 2002: *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa.
- Szymczak M., red., 1981: *Słownik języka polskiego*. T. 3. Warszawa.
- Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku. DzU, nr 35, poz. 228, z późn. zm.
- Weissbrot-Koziarska A., 2005: *Aktywizujące metody pracy w warsztacie terapii zajęciowej z dziećmi przejawiającymi zaburzenia w zachowaniu*. W: *Praca socjalna wobec rzeczywistych i potencjalnych zagrożeń człowieka*. Red. J. Brągiel, P. Sikora. Opole.
- Węgliński A., 2004: *Mikrosystemy wychowawcze w resocjalizacji nieletnich. Analiza pedagogiczna*. Lublin.
- <http://www.cmppp.edu.pl/programy/przeglad/>